

## บทที่ ๓

### วิธีดำเนินการ

กระบวนการต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย เสริมสร้างบริบทเชิงวัฒนธรรม ของสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดศรีสะเกษ กำหนดวิธีดำเนินการ ดังนี้

๑. พื้นที่เป้าหมาย
๒. กลุ่มตัวอย่าง
๓. รูปแบบการสำรวจ
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
๕. การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
๖. การเก็บรวบรวมข้อมูล
๗. การวิเคราะห์ข้อมูล

#### ๑. พื้นที่เป้าหมาย

สำรวจเด็กเยาวชน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนราชสีไศล อำเภอราชสีไศล จังหวัดศรีสะเกษ  
จำนวน ๓๑๒ คน

#### ๒. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มตัวอย่าง การสำรวจสภาพการณ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชน โรงเรียนราชสีไศล  
อำเภอราชสีไศล จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๓๑๒ คน

#### ๓. รูปแบบการสำรวจ

ในการศึกษครั้งนี้ใช้รูปแบบวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาเครื่องมือ  
การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และการสรุปผลข้อมูล

#### ๔. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสอบถามเรื่อง ต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย (ฉบับสำหรับอายุ ๑๒-๒๕ ปี) แผนงาน  
สุขภาวะเด็กและเยาวชน สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

##### เครื่องมือนี้เหมาะสำหรับ

- เด็กและเยาวชนอายุ ๑๒ – ๒๕ ปี
- เป็นแบบสอบถามที่เด็กและเยาวชนตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ใช้เวลาตอบประมาณ ๑๐ – ๑๕

นาที

##### จุดเด่นของเครื่องมือ

- ฟังเสียงเด็กและเยาวชนจริงๆจากพื้นที่เป้าหมายโดยตรง
- ข้อคำถามเชิงบวกที่แปลงนามธรรมให้เป็นรูปธรรมจับต้องได้ เต็มใจตอบ
- สำรวจครอบคลุมทั้งทุนชีวิตในตัวเอง และทุนชีวิตจากสิ่งแวดล้อมในคราวเดียวกัน
- แปลงเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนด้วยทรัพยากรของชุมชนโดยชุมชนได้ทันที
- เปลี่ยน “ฉัน” ให้เป็น “เขา” ทบทวนตัวพ่อแม่และผู้ใหญ่ได้ด้วย
- เป็นเข็มทิศให้กับ ชุมชน และผู้ที่ทำงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว
- เล่นได้ทั้งระดับ มหภาค และ จุลภาค โดยเครื่องมือเดียวกัน

## ๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๕.๑ ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กเยาวชน และสถานการณ์สังคมวัฒนธรรม

๕.๒ ประสานสถานศึกษาเป้าหมายเพื่อขอใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการดำเนินกิจกรรม

๕.๓ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ เยาวชน ๓๑๒ คน

๕.๔ คณะทำงานฝ่ายวิเคราะห์ สรุปผลข้อมูล

๕.๕ ร่วมกันประชุมสังเคราะห์ สรุปผลการดำเนินงานการกระบวนการต้นทุนชีวิต สู่การเสริมสร้าง  
บริบทเชิงวัฒนธรรม กับกลุ่มผู้ดำเนินโครงการ กลุ่มเด็กเยาวชน และกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง

### ขั้นตอนสู่กระบวนการสร้างเสริมต้นทุนชีวิต

๑. คณะทำงานตามคำสั่งจังหวัดศรีสะเกษ ที่ ๑๕๑๙/๒๕๕๕ เรื่องแต่งตั้งคณะทำงานโครงการ  
สำรวจสถานการณ์ทางวัฒนธรรมและต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย จังหวัดศรีสะเกษ

๒. กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม

๓. กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน

๔. ระบบดูแลช่วยเหลือเด็กในชุมชนเบื้องต้น

๕. พัฒนาศักยภาพคณะทำงาน

- วิทยากรกระบวนการ

- กำหนดทิศทางแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนของชุมชน ด้วยแนวคิดเชิงบวก

- กระบวนการติดตามประเมินผลของชุมชนเอง

- การเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายภาครัฐ, เอกชน กับกลไกเดิมที่มีอยู่แล้ว

พัฒนากระบวนการสร้างเสริมต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย ซึ่งเป็น กลยุทธ์ระดับชุมชน(Community Strategies) เพื่อส่งเสริมให้มีรูปแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ ในบริบทต่างๆ ทั้งเชิงพื้นที่และเชิงประเด็น ครอบคลุมตั้งแต่เด็กปฐมวัย (แรกเกิดจนถึง ๖ ปี) เด็กวัยเรียน (อายุ ๖-๑๒ ปี) และวัยรุ่น (อายุ ๑๒-๒๕ ปี) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ ๓ พันธกิจ เพื่อเสริมสร้างให้กระบวนการดังกล่าวสู่ผลสำเร็จดังนี้

๑. การสำรวจปัจจัยเสี่ยง/สร้าง (Risk-Protection model) ด้านเด็กและเยาวชนของชุมชนทั่วประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชนเป็นรูปธรรม โดยพัฒนาแบบประเมินการสร้างเสริมต้นทุนชีวิต พร้อมๆกับการสำรวจปัจจัยเสี่ยง ครอบคลุมตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๒๕ ปี โดยมีข้อมูล จุดเปลี่ยนในวงจรชีวิตของเด็ก และเยาวชนอยู่ ๓ ช่วงที่สำคัญกล่าว คือ

**แรกเกิด- ๖ ปี** วัยเด็กเล็ก เด็กปฐมวัยซึ่งมีสถาบันครอบครัวเป็นหัวใจหลักในการสร้างเสริมต้นทุนชีวิต

**อายุ ๖ ปี- ๑๒ ปี** วัยเรียน ซึ่งมี สถาบันการศึกษา และ ครอบครัวเป็นหัวใจในการสร้างเสริมต้นทุนชีวิต

**อายุ ๑๒ ปี- ๒๕ ปี** วัยรุ่น ซึ่งมี กลุ่มเพื่อนและชุมชนเป็นหัวใจในการสร้างเสริมต้นทุนชีวิต

**๒. การดำเนินงานผ่านกลไกคณะทำงานด้านเด็กและเยาวชนของชุมชน** เพื่อสร้างศักยภาพให้คณะทำงานพื้นที่ในการบูรณาการงานสุขภาวะเด็กและเยาวชน ร่วมกับองค์กรท้องถิ่นโดยเฉพาะ อบต. และสภาเด็กและเยาวชน ประจำชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนผ่านการสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อสร้างเสริมต้นทุนชีวิต ซึ่งกลไกนี้ประกอบด้วย กระบวนการเกิดคณะทำงานและการบริหารจัดการ ระบบที่ปรึกษาและพี่เลี้ยง ระบบการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนในงานด้านเด็กและเยาวชน

**๓. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชน ในบริบทต่างๆ** เป็นกระบวนการพัฒนารูปแบบกิจกรรมเด็กและเยาวชนโดยได้ศึกษาในบริบทต่างๆที่มีอยู่เดิม คือ

- กิจกรรมครอบครัว
- กิจกรรมสถานศึกษา
- กิจกรรมชุมชน
- อื่นๆ กิจกรรมสร้างเสริมต้นทุนชีวิตที่ขาดหายไปในกลุ่มเสี่ยงต่างๆ เช่น กรณีเสี่ยงทางเพศ

ยาเสพติด ความรุนแรง เป็นต้น

ซึ่งแผนงานสุขภาวะเด็กและเยาวชนกำลังสร้างระบบการจัดการโครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยู่แล้วสำหรับเด็กและเยาวชน อีกทั้งส่วนที่ยังขาดอยู่ก็จะได้พัฒนาหรือเสนอให้พัฒนาขึ้นเพิ่มเติม

#### **วิธีการใช้เครื่องมือสำรวจต้นทุนชีวิต**

- ๑.สำรวจสภาพกลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กและเยาวชนอายุ ๑๒- ๒๕ ปี ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ
๒. เก็บข้อมูลแบบสอบถามต้นทุนชีวิต ในกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้
๓. แปลผลข้อมูลจากการสำรวจ โดยการนับคะแนนต้นทุนชีวิตรายข้อ (โดยการคำนวณใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์)
๔. วิเคราะห์ผลและร่วมวางแผนการสร้างเสริมต้นทุนชีวิตที่อ่อนแอ
๕. เริ่มลงมือทำกิจกรรมสร้างเสริมต้นทุนชีวิต

**๑.สำรวจสภาพกลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กและเยาวชนอายุ ๑๒- ๒๕ ปี ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ**  
โดยสำรวจเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ที่มีอายุ ๑๒ – ๒๕ ปีว่ามีมากน้อยแค่ไหน เพื่อนำมาวางแผนการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม ซึ่งเป็นนักเรียนในโรงเรียนราศีไศล โดยการสุ่มเลือกเป็นระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ทั้งนี้ผู้สำรวจสามารถออกแบบวิธีการสุ่มและเลือกตัวอย่างได้ตามความพร้อมของทรัพยากรเอง

**๒. เก็บข้อมูลแบบสอบถามต้นทุนชีวิต ในกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้**  
โดยมีข้อกำหนด และคำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม ดังนี้

เด็กและเยาวชนต้องตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามประมาณ ๑๐ – ๑๕ นาที อธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแบบสอบถามก่อนที่จะให้เด็กและเยาวชนลงมือทำ ดังนี้

- ไม่มีการกรอกชื่อ นามสกุลของผู้ตอบ จึงไม่มีผลต่อผู้ตอบ
- พูดถึงความสำคัญข้อมูลที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการทำแบบสอบถามนี้

- เนื่องจากแบบสอบถามเป็นลักษณะของการแสดงทัศนคติ/ความคิดเห็น และเลือกตอบตามช่องที่กำหนด (เป็นประจำ บ่อยครั้ง บางครั้ง และไม่เคย) ควรมีการอธิบายการตอบแบบสอบถามด้วย คือ ให้ตอบแบบสอบถามทุกข้อ และแต่ละข้อให้ตอบเพียงช่องเดียวเท่านั้น

- แบบสอบถามฉบับนี้ควรแสดงความคิดเห็นด้วยตนเอง และเลือกตอบตามความรู้สึกตามความเป็นจริงของตนเองมากที่สุด

| ๒๘ อันดับที่ | ข้อ    | ต้นทุนชีวิต                                                                                            | เปอร์เซ็นต์รายชื่อ |
|--------------|--------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|
| ๑            | ๙      | ฉัน เรียนรู้และสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับคนที่มีความคิดเห็นหรือการดำเนินชีวิตแตกต่างกันได้เป็นอย่างดี | ๕๔.๙๒              |
| ๒            | ๗<br>๘ | ฉัน มีการวางแผนและการตัดสินใจก่อนลงมือทำเสมอ<br>ฉัน เห็นอกเห็นใจ และใส่ใจในความรู้สึกของผู้อื่น        | ๕๕.๕๖              |
| ๓            | ๑๑     | ฉัน พยายามแก้ปัญหาข้อขัดแย้งด้วยสติปัญญามากกว่าอารมณ์(ไม่ใช่ความรู้สึกรุนแรง)                          | ๕๖.๘๓              |

|   |         |                                                                                                                                                                      |       |
|---|---------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| ๔ | ๓<br>๓๐ | ฉัน กล้ายืนหยัดในสิ่งที่<br>ฉันเชื่อ เช่น กล้าเสนอ<br>ความคิดเห็น<br>แม้ว่าบางครั้งจะมี<br>ความเห็นแตกต่างจาก<br>ผู้อื่น<br>ฉัน ทากการบ้านหรือ<br>ทบทวนบทเรียนทุกวัน | ๕๘.๑๐ |
| ๕ | ๒๐      | ฉัน อยู่ในครอบครัวที่มี<br>ระเบียบกฎเกณฑ์<br>ชัดเจน มีเหตุผล และมี<br>การดูแลให้ปฏิบัติตาม                                                                           | ๕๘.๔๑ |

## ๖. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Percentage) (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) เพื่อนำผลการวิเคราะห์มาพิจารณาระดับความอ่อนแอในด้านต่างๆ โดยวิเคราะห์ผลการเก็บข้อมูลที่ได้ และระดมความคิดเห็นร่วมกันทั้งผู้ใหญ่และเด็กๆ ในการวางแผนกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เหมาะสม ในพื้นที่เป้าหมาย

### ๖.๑ ต้นทุนชีวิตที่มีเปอร์เซ็นต์การตอบรายชื่อน้อยที่สุด

เรียงลำดับคะแนนต้นทุนชีวิตรายชื่อที่คำนวณได้จากน้อยที่สุด ไปมากที่สุด ประมาณ ๕ ถึง ๑๐ อันดับ

- ผลของข้อมูลว่าต้นทุนชีวิตที่มีเปอร์เซ็นต์หรือร้อยละการตอบน้อยนั้น เป็นต้นทุนชีวิตข้อใด นำไปวิเคราะห์และวางแผนการดำเนินงานกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างต้นทุนชีวิตที่อ่อนแอขึ้น

- ผลของข้อมูลต้นทุนชีวิตที่มีเปอร์เซ็นต์การตอบน้อยที่สุด ๕ ถึง ๑๐ อันดับแรกนั้นว่าแต่ละข้อนั้นตกอยู่ในต้นทุนชีวิตตามพลังข้อใด และควรมีจำนวนข้อเท่าไรในแต่ละพลังนั้น เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลเพื่อสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมตามพลังทั้ง ๕ พลัง ยกตัวอย่างเช่น ถ้าผลการเก็บข้อมูลพบว่าใน ๕ ถึง ๑๐ อันดับแรกนั้น ตกอยู่ในพลังสร้างปัญญาถึง ๙ ข้อ ซึ่งพลังสร้างปัญญานั้นมีจำนวนข้อของต้นทุนชีวิตอยู่ทั้งหมด ๑๑ ข้อ (ตกอยู่ในพลังนี้ถึง ๘๒ เปอร์เซ็นต์) ก็จะเห็นได้ว่าควรเร่งที่จะพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์ที่เหมาะสมในด้านของพลังสร้างปัญญาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียน เป็นต้น

### ๖.๒ ต้นทุนชีวิตตามเกณฑ์ระดับเปอร์เซ็นต์ที่กำหนด

การวิเคราะห์ผลของข้อมูลโดยดูจากข้อที่มีระดับคะแนนน้อยกว่า ๖๐ เปอร์เซ็นต์

- จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ที่ผ่านมาได้กำหนดฐานของคะแนนต้นทุนชีวิตที่ต่ำกว่า ๖๐ เปอร์เซ็นต์ เป็นระดับของต้นทุนชีวิตในแต่ละข้อที่ควรเร่งส่งเสริมหรือ สร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ สร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างต้นทุนชีวิตข้อนั้น

| ระดับต้นทุนชีวิต                                                                                  | เปอร์เซ็นต์การตอบรายชื่อ<br>(ร้อยละของคะแนน) | ผลการวิเคราะห์ |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------|----------------|
| ระดับต้นทุนชีวิตอยู่ในเกณฑ์<br>ค่อนข้างน้อย<br>และควรเพิ่มหรือเสริมสร้าง<br>ต้นทุนชีวิตให้มากขึ้น | น้อยกว่า ๖๐<br>(ได้เกรดเป็น F)               | ไม่ผ่านเกณฑ์   |
| ระดับต้นทุนชีวิตอยู่ในเกณฑ์ปาน<br>กลาง<br>และควรเสริมสร้างต้นทุนชีวิต<br>เพิ่มเติม                | อยู่ในช่วง ๖๐ – ๗๐<br>(ได้เกรดเป็น C)        | ผ่านเกณฑ์      |
| ระดับต้นทุนชีวิตอยู่ในเกณฑ์ดี                                                                     | อยู่ในช่วง ๗๐ – ๘๐<br>(ได้เกรดเป็น B)        | ผ่านเกณฑ์      |
| ระดับต้นทุนชีวิตอยู่ในเกณฑ์ดี<br>มาก                                                              | มากกว่า ๘๐<br>(ได้เกรดเป็น A)                | ผ่านเกณฑ์      |

- ในลักษณะเดียวกัน วิเคราะห์ข้อมูลว่าในข้อที่น้อยกว่า ๖๐ เปอร์เซนต์นั้น ตกอยู่ในพลังใด และมีจำนวนข้อมากเพียงใดในพลังนั้น เพื่อวิเคราะห์ผลตามพลังนั้นๆได้

จากการประมวลผลนั้น สามารถเลือกใช้ได้ตามข้อมูลที่ประมวลผลได้ ซึ่งมีหลักในการวิเคราะห์ที่ง่าย และสามารถทำได้ทั้งสองวิธี ทั้งนี้การวิเคราะห์ผลของข้อมูลนั้น เป็นการวิเคราะห์โดยพื้นที่เป้าหมายเองว่าจะต้องดำเนินการ เพื่อสร้างแนวทางในการเสริมสร้างต้นทุนชีวิต โดยผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เหมาะสมต่อไป

### ๖.๓ เริ่มลงมือทำกิจกรรมสร้างเสริมต้นทุนชีวิตที่ได้ร่วมกันคิดมา

เริ่มดำเนินกิจกรรมสร้างเสริมต้นทุนชีวิตที่ได้วางแผนไว้ในพื้นที่นั้นๆ โดยเน้นให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วม ตั้งแต่การวางแผน การทำกิจกรรมและการประเมินผล โดยมีผู้ใหญ่คอยชี้แนะ (เป็นพี่เลี้ยง) ด้วย ทั้งนี้เมื่อได้ทำกิจกรรมไปช่วงระยะเวลาหนึ่งอาจมีการประเมินผลต้นทุนชีวิต โดยการใช้แบบสำรวจต้นทุนชีวิตไปเก็บข้อมูลในกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่นั้นๆ ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง